Українська держава понад усе!
Видання Історичного клубу “Холодний Яр”
2016 рік
Липень
Число 7 (365)

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС – 33545

“ЧАС ЗГАДАТИ НАШУ СЛАВУ!”

Ідея започаткувати в Товмачі патріотичний фестиваль на честь отаманів Холодного Яру Івана Лютого-Лютенка (Ґонти) та Чорного Ворона зародилася давно. Поштовхом став вихід у світ книги Романа Коваля “Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії”, в якій ще 1998 року вперше було оприлюднено біографію отамана Лютого-Лютенка. Велику роль відіграв і роман Василя Шкляра “Чорний Ворон”.

На початку 2016 р. Громадська рада при Шполянській районній державній адміністрації розробила проект проведення історико-просвітницького фестивалю “Товмацький курінь”. Запланували його почати 24 червня – в день народження отамана Івана Лютого-Лютенка. До організації фестивалю активно долучилися сільський голова Товмача Сергій Коваль-“Лютий”, депутат районної ради Анатолій Козленко, заслужений працівник культури України Дмитро Вовк, голова районної ГО “Спілка учасників АТО”, боєць батальйону ім. генерала Кульчицького Віктор Савчук, колектив газети “Шполяночка+”, активісти ВО “Черкащани”, небайдужі громадяни, підприємці району.

Ідею схвалили голова Шполянської райдержадміністрації Володимир Потапенко та голова райради Олександр Кузуб.

Напередодні свята у Товмачі в центрі села козаки встановили п’ятитонний пам’ятний знак борцям за волю України, який урочисто відкрили 25 червня. На монументі – напис: “Богу – душа, Україні – життя, честь – для себе! Борцям за волю України Холодноярським отаманам с. Товмача Іванові Лютому-Лютенку (Ґонті) та Іванові Черноусову (Чорному Ворону) та всім землякам, які боролися за свободу і незалежність рідного краю. Слава Україні! Героям Слава! Час згадати нашу славу!”

Вшанування розпочалися надвечір 24 червня. В лісопарковій зоні в центрі села розгорнулися намети гостей фестивалю. На шкільному футбольному полі молодь взяла участь у футбольному турнірі, присвяченому пам’яті холодноярських отаманів. Організували його тренер-викладач Шполянської ДЮСШ Віталій Гончаренко й Анатолій Козленко. Змагалися команди дівчат із ФК “Жайвір”, юнаків Товмача та ветеранів футболу району. Першість здобули дівчата, яким вручили грамоти і подарунки, а представники страхової компанії “Провідна” подарували кожному учаснику змагань страховки.

Коли вже сонце зайшло за горизонт, біля сільського Будинку культури залунали повстанські пісні. До присутніх звернулися сільський голова, учасник бойових дій у зоні АТО Сергій Коваль-“Лютий”, його побратим з Києва Олег Добруха-“Хохол”, голова районної ГО “Спілка учасників АТО” Віктор Савчук, начальник відділу культури і туризму Шполянської райдержадміністрації Анатолій Лозовий. Під реквієм “Пливе кача” учасники зібрання запалили свічки, пом’янувши загиблих за волю України.

Наступного дня зранку до Товмача звідусіль прямували гості. Нові таблички на будинках центральної вулиці свідчили про виконання квітневого рішення сільської ради про її перейменування на честь звенигородського отамана Івана Лютого-Лютенка.

Гостей зустрічав маршами місцевий духовий оркестр. У запису лунали прекрасні пісні “Хореї козацької”. Делегації сільських громад району розгорнули наметове містечко, де можна було придбати вироби майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, національне вбрання, ляльки-мотанки, книжки про Визвольну боротьбу, вишукане оздоблення в національному стилі. Вражали колоритом столи достатку. Не забули і про дітей – для них діяли розважальні осередки.

І ось настала урочиста мить – біля пам’ятного знаку розгорнуто 21-метровий державний прапор України. Його тримали і дорослі, і діти. На сцені біля банера фестивалю залунала пісня “Ой, у лузі червона калина”. А тим часом громада зустрічала почесних гостей фестивалю – письменників Василя Шкляра та Романа Коваля, ведучого київського Євромайдану Володимира Гонського, кобзаря Тараса Силенка, онучку Івана Лютого-Лютенка Валентину Бурківську з чоловіком Анатолієм, який профінансував виготовлення і встановлення гранітної плити на пам’ятному знакові, а також Василя Шевця, співавтора книги “Село моє Товмач”, 1-го заступника голови облдержадміністрації Віталія Коваля, поетесу Валентину Коваленко. Першими до слова запросили бійців АТО зі Шполянщини, Києва та Західної України. Спільна думка усіх – про відновлення повернення справедливості правди до захисників нашої землі, яких російська пропаганда нахабно нарекла “бандитами”.

Почесне право відкрити пам’ятний знак було надано сільському голові Сергієві Ковалю, Василеві Шкляру, Романові Ковалю, голові Шполянської райдержадміністрації Володимирові Потапенку та голові районної ради Олександрові Кузубу. Освятили його ієреї УПЦ КП Олександр Шпак та Ігор Лозіцький.

Потім був концерт повстанської пісні за участю кобзаря Тараса Силенка, барда Володимира Ґонського, поета Василя Ковтуна, гітариста Сергія Шматка та колективів сільських закладів культури Шполянщини, зокрема й чоловічого гурту “Гайдамаки” (художній керівник Дмитро Вовк).

Участь у святі козацького духу в Товмачі взяв поет Валерій Мартишко. Він представив на суд громади свій вірш “Заплітала в косу червоне і чорне”. Ось як Валерій пояснив його створення. “Після поразки Коліївщини, – сказав він, – поляки в Лисянці позвірячому закатували понад 600 наших хлопців. У пам’ять про цю трагедію лисянські дівчата почали заплітали в косу червону і чорну стрічки. У вірші “Українки” Максим Рильський згадав цих дівчат, назвавши їх “дівчата-вдови”. Прочитавши книги Коваля і Шкляра, в мене народилася пісня”. І Валерій заспівав її:

Заплітала в косу червоне і чорне,
Десь погинув милий,
більше не пригорне,
Заплітала в косу смуток і кохання,
Була любов перша, а стала остання.

Відбувся також концерт гурту “Шанс”. Для шкільних бібліотек ВО “Черкащани” закупила чимало книжок про Визвольну боротьбу.

Фестиваль завершився, а козацтво вже планує ще краще провести його наступного року, адже в 2017-му виповнюється

Продовж. на 4 стор.

ПРЕЗЕНТАЦІЇ У ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ

У Перемишлі та Празі Роман Коваль і Віктор Моренець представили свої нові книжки. Дослідники мали можливість попрацювати у державних і приватних чеських архівах. Завдяки їм в Україну повернулися сотні відбитків документів і фотографій діячів Визвольного руху, а також архів богданівця Валентина Сім'янціва та його сина Радомира.

Зустріч з українцями Перемишля відбулася 5 червня в Народному домі (організатор – Історичне товариство "Чорні запорожці"). Провадив вечір Олександр Стець. Почесними гостями були вояк УПА Василь Ласичка, директор Народного дому Михайло Пульковський, голова Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі Марія Туцька та історик Олександр Колянчук, автор багатьох книжок про долі українських вояків у Польщі. Дівчата з колективу "Крайка" співали народні пісні "Штирнастий рочок" і "Виряджала мати сина", а бандуристка Наталія Кіх – "Було колись в Україні (сл. Тараса Шевченка) та "Йде січове військо". Того ж дня гості разом з Олександром Стецем вклонилися українським могилам у Пикуличах та на міському цвинтарі Перемишля.

Наступні презентації книжок відбулися у Празі – 7 червня у Слов'янській бібліотеці й 11 червня в Українському народному домі. Першу організували директор Слов'янської бібліотеки Лукаш Бабка й україніст Ріта Кіндлерова, другу – Михайло Топоров.

На лекцію у Слов'янську бібліотеку прийшли науковці, бібліотекарі, представники Посольства України в Чехії, нащадки вояків Армії УНР, зокрема Павло Мурашко – син полковника Армії УНР Василя Мурашка, випускника Української господарської академії, героя книжки "Подєбрадський полк" Армії УНР". Виступаючи, Павло Мурашко сповістив невідомі деталі біографії свого батька і пообіцяв надати декілька його світлин і листів. Промовляла й мистецтвознавець Оксана Пеленська, яка високо оцінила видання. Вела зустріч Ріта Кіндлерова.

Наступного дня Марія Прокоп'юк провела п'ятигодинну екскурсію старою Прагою. Слід зауважити, що Слов'янська бібліотека надала можливість гостям з Києва 6 діб безкоштовного проживання в готельчику на території Климентінума, в самому центрі старої Праги. Вікна номера виходили на вул. Карлову – головну туристичну вулицю, якою тисячі людей з усього світу йшли на Карлів міст. Атмосфера на тій вулиці – незабутня. Міжнародне свято життя і радості триває тут щодня до 5-ї ранку…

11 червня Р. Коваль та Віктор Моренець представили своє дослідження в Українському народному домі Праги. На зустріч прийшов і Ярослав Остапчук, племінник підполковника Армії УНР Івана Калиновича, героя презентованого видання. Він розповів цікаві деталі біографії свого дядька. Нагадаємо, що в 1-му томі енциклопедії "Подєбрадський полк" Армії УНР" вміщено 400 біографій вояків регулярних та іррегулярних українських збройних формацій 1-ї половини XX ст.

12 червня разом з Олегом Зайнулліним гості вклонилися українським могилам на Ольшанському кладовищі Праги.

Між презентаціями Роман Коваль і Віктор Моренець працювали в Слов'янській бібліотеці, архівах Полабського музею в Подєбрадах і Празькому обласному архіві в м. Лиса-над-Лабем, де змогли сфотографувати та відсканувати сотні унікальних світлин викладачів і студентів Української господарської академії в Подєбрадах, зокрема невідомі світлини Михайла й Олени Теліг, прем'єрів Ісака Мазепи та Бориса Мартоса, члена Центральної Ради Василя Шкляра, економіста Миколи Добриловського, полковника медичної служби Армії УНР Юрія Добриловського, міністра праці уряду УНР Осипа Безпалка, поручника Армії УНР Корнія Ніщеменка, а також фотографії похорону Івана Шовгенів, Олександра Олеся і Микити Шаповала, жалобну ходу в Подєбрадах 27 травня 1926 р. на знак протесту проти вбивства Симона Петлюри. Доповнили фототеку Історичного клубу "Холодний Яр" документи з особових справ "найбільшого українця Кубані" Кузьми Безкровного, поета Леоніда Мосендза, професора Івана Фещенка-Чопівського, останнього кубанського прем'єра Василя Іваниса, богданівця Івана Островершенка, вільного козака з Донбасу Миколи Малашка та інших.

Серед знахідок – невідома п'єса Олекси Карманюка про лікаря Синього полку 3-ї Залізної дивізії Світлану Харченко. Повна її назва: "Світлана Харченко. Драма на 3 дії з Української визвольної боротьби 1918 – 1919 рр.). Видрукувана вона типографським способом у таборі Щипйорно на початку 1920-х років. Олекса Карманюк – псевдонім сотника Армії УНР Антонія Коршнівського. На 1-й сторінці – його дарчий підпис: "Коханому приятелеві та компаньйонові на еміграції Володимирові Шевченкові дарую на спомин цю маленьку працю мою. Автор. 24.07.23., Каліш". Також ми сфотографували трагедію на 5 дій Олекси Карманюка "Максим Свеней. З ірландської визвольної боротьби", кілька книжечок про українську Кубань, листівки, оголошення, документи, рідкісні газети і журнали 1920-х років тощо.

Була й ложка дьогтю. Виставку в Подєбрадському замку, яку з ініціативи Історичного клубу "Холодний Яр" 31 березня урочисто відкрив посол України в Чехії Борис Зайчук, фактично згорнуто, перетворено на закамарок…

Щиро дякуємо організаторам та тим, хто сприяв, – українцям Олександрові Стецю, Михайлові Топорову, Олегові Зайнулліну, добрим чехам Ріті Кіндлеровій із Праги, проф. Гелені Ліпавській з Полабського музею, Зузанні та Іржі з Подєбрад, директорові Празького обласного архіву в місті Лиса-над-Лабем Михайлові Резнічеку та працівниці архіву Еві!

Прес-служба Історичного клубу "Холодний Яр"

На світлині
Зліва направо Віктор Моренець, Олег Зайнуллін і Роман Коваль. Прага, Ольшанське кладовище, 11 червня 2016 р.

"ПРОЧИТАЙТЕ ТУЮ СЛАВУ"

23 червня у Києві в бібліотеці ім. Реріха відбулася презентація посмертної збірки поезій лауреата Літературної премії ім. Юрія Горліса-Горського Ольги Страшенко.

У збірці, виданій у видавництві "Український пріоритет", оспівано діячів Визвольного руху, починаючи від XVII ст. до українсько-російської війни на Донбасі 2014 – 2016 років. Участь у презентації взяли упорядники книжки Роман Коваль, Тетяна Лемешко і Тарас Силенко

Учасників свята щиро привітала директор бібліотеки Іванка Щербина, організатор презентації. "Коли людина відходить у інші світи, а про неї хочеться говорити, згадувати, читати її твори – значить, ця людина жива", – сказала вона.

"Ольга Страшенко брала активну участь у вечорах пам'яті героїв доби УНР, – продовжив Роман Коваль. – Вшановувала борців за волю Україну в Києві, в Холодному Яру, Соснівці, Цвітній, Цибулевому… Не дивно, що в її репертуарі вірші про цих людей. Ось назви деяких з них: "Міхновський", "Ватаг тероризму Крат", "Про Михайла Гаврилка, який на фронті ліпив погруддя курінного", "Чернігівський отаман Іван Галака", "Дівчина-отаман (Маруся Соколовська)", "Отаману Зеленому Дніпро помагає", "Загибель Василя Чучупака", "Сірожупанник із Кубані Василь Прохода", "Чорний Ворон (Микола Скляр)", "Іполит Хмара", "Микола Кібець-Бондаренко", "Отаман Орлик", "Повстання у Лук'янівській в'язниці 9 лютого 1923 р.", "У лавровий вінок Іванові Ремболовичу, підполковнику Армії УНР, сотнику дивізії "Галичина"… Один з віршів Ольга присвятила "Хліборобам-повстанцям села Соснівки", яких зарубали червоні кіннотники післяжнивної пори 1922 року".

Член Національної спілки письменників України, бібліограф Тетяна Добко відзначила різноплановість таланту Ольги Страшенко. "Її поезія сповнена емоційності, історичної візії і перспективи. Презентована книга має науково-просвітницьке, пізнавальне і виховне значення. Доброзичлива і небайдужа, усміхнена і життєрадісна – такою Ольга Страшенко залишиться у наших серцях".

Промовляли також Василь Овсієнко, Ярослав Чорногуз і Тарас Силенко. Їм усім Ольга Страшенко присвятила вірші.

Учениця 4-го класу СШ №149 Аріна Рубан прочитала вірш Ольги Страшенко "Бандура Михайла Теліги", а у виконанні учениці 4-го класу СШ №166 Насті Краснолоб прозвучав вірш Ольги Страшенко "Озвуться ласкаві красуні-дівчата". Написаний він 6 серпня 2014 року.

Такого листа не писала ніколи.
Десь бій під Луганськом гримів і затих…
Поранений, хто ти? Яка твоя доля?
Бо горе твоє зачіпає усіх…

Ольга Страшенко і вояк "Айдара" Євген Городничук, поранений у бою під Луганськом, ніколи в житті не зустрічались…

Коли Євген прочитав цього вірша, в нього вихопилося: "Він написаний на другий день після мого поранення…"

Поранений… Може, ти десь в неспокої,
Вуста твої просять, зітхаючи: "Пить!"
О, воїне! Тою живою водою тебе живою водою
Нехай Берегиня тебе окропить.

Озвуться ласкаві красуні-дівчата,
Як бджілки, трудящі вкраїнські жінки.
Ви – наші соколи, безстрашні, завзяті,
Вам – Многії літа, Ваш труд – на віки!

Так і було! Озвалися!

На світлині, що ілюструє цей вірш, – Євген Городничук та добра фея Інна Дерябіна, яка доглядала за ним у госпіталі.

Це і є історична візія! Не була присутня, але побачила і закарбувала в пам'яті народу!

Літературний редактор видання Тетяна Лемешко поетично висловила свої почуття: "Цього вечора пані Ольга була з нами. Ясним промінчиком з небес освітила шанувальників своєї творчості, які прийшли до затишної зали бібліотеки ім. Реріха, щоб послухати поезії з її нової книжки.

Вірші читали Роман Коваль, Тарас Силенко, син пані Ольги – Сергій Лучканин, а також діти. І скільки було щирості й виразності почуттів у тих голосах, що, мабуть, кожному, хто знав пані Ольгу, вчувався саме її голос.

Вона була з нами у поезії, піснях, спогадах… на прощання сяйнула усмішкою, змахнула терновими крильми своєї хустини і знову полетіла в небесний світ".

У цей вечір лунали улюблені пісні поетеси у виконанні бандуриста Тараса Силенка.

Доктор філологічних наук Сергій Лучканин (син Ольги Страшенко) щиро дякував Історичному клубові "Холодний Яр", зусиллями якого і здійснено це ошатне видання, а також Іванці Щербині – організаторові теплої зустрічі.

"Презентація була такою, якою завжди була пані Ольга – змістовною, світлою, життєстверджуючою, веселою", – підсумувала п. Іванка.

Ольга Страшенко тільки почала писати вірші про нинішню українсько-російську війну. Тепер про героїв писатимуть інші поети.

Вічна пам'ять полеглим за волю України!

Щира вдячність тим, хто уславив їхній подвиг.

Олександр ЛИТВИН
м. Київ

ГАЙДАМАКАМ МАКСИМА ЗАЛІЗНЯКА СЛАВА!

Наприкінці травня 1768 р. в Холодному Яру вибухнула Коліївщина під проводом Максима Залізняка. Стало вже доброю традицією щороку вшановувати пам'ять славних гайдамаків.

11 червня в Медведівці відбулися спортивні змагання, козацькі забави, конкурси, а в Мельниках на братській могилі козаків полку гайдамаків Холодного Яру, духовних нащадків Максима Залізняка, було відкрито меморіальний знак. На ньому викарбовано прізвища борців за волю України – Петра Токовенка, Прохора Деркача, Руденка і Гаврилка "Полтавця". Роботу мистецьки виконав Микола Теліженко.

Ведучий вшанувань Богдан Легоняк розповів про трагедію, яка сталася в Мельниках восени 1920 року. Загиблим і нині сущим співав кобзар Тарас Силенко.

Співорганізатор меморіальних заходів Леся Островська надала право відкрити меморіальний знак заступникові голови ВО "Свобода" Юрію Сиротюку та командирові "Карпатської Січі" Олегові Куцину. Освятив пам'ятник і відправив панахиду за полеглими о. Василь Цириль. Аня Жадан з почуттям прочитала поему Тараса Шевченка "Холодний Яр". Вклонилися ми й Головному отаманові Холодного Яру Василеві Чучупаку, поклали квіти на його могилу та послухали козацьку думу у виконанні Тараса Силенка.

Опівдні делегація повернулася в Медведівку, де в Будинку культури тривав святковий концерт. Співали хор "Козачка" з Чигирина, Ірина Трапезна з Головківки, Назар і Наталія Зінченки з Мельників, тріо бандуристок "Вербена" (Черкаси), гості з Києва – гітаристи Володимир Гонський, Олександр Шматок, кобзар Тарас Силенко і гурт "Горлиця-Арт". Порадувала показовим виступом дитяча студія "Бойовий гопак" з Черкас.

Під час концерту слово для привітання надали голові Чигиринської районної ради Валентині Аліксєєвець, заступникові голови ВО "Свобода" Юрію Сиротюку та голові ГО "Чигиринська народна рада" Павлові Романенку.

У цей день відбулися й Холодноярські ігри – спортивні змагання учнівської молоді (головний суддя Віктор Савченко), участь в яких узяла учнівська молодь із Медведівки, Головківки, Новоселиці, Мельників, Чигирина, Сміли, Черкас, інших міст і сіл. У кросі перемогу здобули Кароліна

Продовж. на 4 стор.

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ
Передплатний індекс 33545
Виходить раз на місяць. Ціна з червня до кінця року – 16.32 грн.

Щиро дякую за пожертви Ігореві СМЕТАНСЬКОМУ, Світлані МИРОНЧАК і Благодійному фонду "Волинь-Україна"

Просимо жертвувати на пам'ятник полковникові Петрові БОЛБОЧАНУ, визволителю Крима

Допоможіть пізнати історію Визвольної боротьби своїм друзям – передплатіть їм "Незборима націю"

"МАМО, Я ЖИВИЙ!"
ВОЯК ПОВЕРНУВСЯ ЧЕРЕЗ РІК ПІСЛЯ ПОХОРОНКИ

Львів'янка Ольга Погребняк улітку 2014 року провела на війну сина.

Як провела? Він кілька разів казав, що хоче піти добровольцем, а одного разу, прийшовши з роботи, мати знайшла на столі записку. Пішов на війну!

Через декілька тижнів – перший дзвінок: "Мамо, я живий, усе добре".

"Розмови по телефону завжди були короткі, – пригадує Ольга Погребняк. – Де служить не казав, говорив, що не годиться таке казати, бо ця інформація може потрапити до ворога. Одного разу прохопився, що служив в "Азові".

Мати плакала, молилася, каменіючи від жаху, дивилася новини. В новинах розповідали про Іловайський котел. А наприкінці серпня прийшла похоронка…

"25 серпня 2014 р. він востаннє телефонував. А 28 серпня мені повідомили, що сина Альоші в мене більше немає… Спочатку повірила офіційним паперам. Але потім, коли тіло не віддали, почала сумніватися", – розповідає вона.

Потяглися довгі виснажливі дні й ночі, сповнені тугою, болем і надією.

Материнське серце відмовлялося вірити, що сина нема. "Всі спроби щось дізнатися були марними. Я шукала інформацію всюди, навчилася користуватися Фейсбуком, відкрила свою сторінку, – розповідає Ольга. – Якби не молодший син Микита, не знаю, чи дала б собі раду з цим безмежним горем. Я йому про загибель Альоші розповіла, але не одразу… Він стійко все вислухав і сказав, що ніколи мене не залишить і буде у всьому мені допомагати".

Через три місяці після звістки про смерть сина Ольга наважилася зайти в розділ "Неопізнані трупи" на сайті МВС – там у відкритому доступі викладені фотографії знівечених тіл солдатів. "Заповнила анкетні дані на свого сина і натиснула "знайти". Сказати, що це страшне видовище – нічого не сказати. У більшості випадків замість людей просто обвуглені головешки… Досі, як згадаю, – мурахи по шкірі".

На цих жахливих світлинах Олексія вона ніде не впізнала.

У травні Ользі з невідомого номеру прийшла sms "Мамо, я живий". Хотілося плакати від радості, проте жінка розуміла, що це можуть бути шахраї, які повідомляють, що людина в полоні, а потім тягнуть із жертви гроші. "Номер не відповідав. Волонтери, до яких звернулася, попередили: це може бути "розводняк", охочих з того боку познущатися з чужого горя багато. Ходила в СБУ, там сказали, що точно визначити, звідки прийшло sms не можна, визначили лише, що з території Донбасу, і що швидше за все це шахраї, бо син загинув. Він не значиться в списках полонених та зниклих безвісти". І хоч в душі було гірко від розчарування, вона продовжувала чекати сина.

"Я весь час молилася. Не лише за сина – за всіх хлопців, що воюють на сході", – каже мати бійця. 5 серпня 2015 р. Ользі наснився кущ калини: яскравий, великий. "І сон такий дивний, ніби не я на кущ дивилася збоку, а ніби я була калиною… До чого б це? Калина символізує материнство й уособлює дім, батьків, все рідне. Калина – український символ єднання живих з тими, хто відійшов у потойбіччя, і тими, котрі ще чекають на своє народження… Може, це якийсь знак від мого Альоші?" – написала вона тоді на своїй сторінці в Фейсбуці. 9 серпня Ольга присвятила синові вірш.

Синочку, рідний, я вірю,
що ти повернешся додому.

І наступного дня він повернувся.

"Я поїхала до сестри на Волинь відвідати Микиту, він у неї гостював. Ввечері підхожу додому, а сусідка баба Дуся каже: "Олечко, у вас під дверима із суботи якийсь хлопець сидить". Я до себе, а там Олексій! Мені ноги підломилися…" – згадує Ольга.

Виявилося, що Олексій увесь цей час був у полоні, а те sms справді було від нього. Худий, із шрамами на голові й щоці, без кількох зубів та із ребрами, які неправильно зрослися та дивно стирчали з-під шкіри, він відмовлявся йти в лікарню, здригався від різкого звуку, затуляючи голову руками, а ночами кричав уві сні. З ліжка майже не вставав.

Тоді Олексію дуже допоміг малий Микита.

"Він від Альоші не відходив, постійно щось розказував, а той слухав і слухав. Зі мною вони майже не розмовляли, а я не ображалася, досить було того, що обидва вони вдома. Микита зараз такий гордий, що у нього такий брат, навіть не впізнаю його. Питаю, про що вони говорили, а він мені: це чоловічі розмови", – каже Ольга.

Одного разу жінка, щоб допомогти синові, покликала психолога. Олексій, почувши що мати привела лікаря, перевернув стіл, вилаяв обох і надовго зачинився в кімнаті.

Але одного дня хлопця прорвало. Коли оголосили офіційні дані про кількість загиблих під Іловайськом, він заперечив:

– Усе це брехня, там було справжнє пекло.

Ольга сиділа за комп'ютером на кухні, було близько четвертої ранку, Олексій підійшов і запропонував:

– Мамо, давай вип'ємо.

"І тут з нього, як з рани, річкою полилося все те, що так довго сиділо. Він розповів мені про жахи, які пережив, про хлопців, які не повернулися додому. Про те, що відчував під Іловайськом, коли їх бомбили "Градами". Тоді перед очима все змішалося, він не розумів, де небо, а де земля, не знав, куди бігти і що робити. А друг, з яким щойно розмовляв – мертвий, і вже нема сил тягнути його. Звинувачував себе за те, що вижив".

В якийсь момент вона зупинила сина, бо слухати було вже несила…

Бажання допомогти жінкам, які втратили чоловіків чи синів, підштовхнуло створити список тих, хто загинув або пропав безвісті. Ця справа потроху повернула Олексія до життя.

На пропозицією допомогти у зборі інформації відгукнулося багато людей, вони присилали власні списки, хтось пропонував допомогти з обробкою даних, хтось – створити сайт, щоб опублікувати зібрані дані.

Після того як в Олексія з'явилося діло, він почав більше спілкуватися, спокійніше спати, відновив документи, які було втрачено під час полону. Тільки в пансіонат на реабілітацію відмовився їхати, сказав, що це дорого.

До Олексія приїхала Олена. Мама про неї нічого не знала. "Альоша так мені нічого і не розповів, звідки вона. Сказав лише, що вона йому дуже допомогла по дорозі додому, і якби не вона, він, може, і не повернувся би.

"Схоже, тепер у мене є дочка", – каже жінка.

Після роботи Ольга повертається в дім, де готова вечеря, а молодший син уже зробив уроки, а у старшого спокійні очі.

У домі, де нещодавно тужила самотня жінка із маленьким сином, тепер мешкає велика родина.

Молоді небагатослівні, але матері вистачає бачити сина та мріяти про онуків.

depo.ua

ЗАГИНУВ ВАСИЛЬ СЛІПАК

У червневому номері "Незборимої нації" ми писали про нього: "Оперний співак Василь Сліпак 19 років прожив у Парижі, але, як почалася війна, поспішив в Україну. На фронті був із 7-м Окремим батальйоном Добровольчого українського корпусу. Позивний у нього "Міф". Співає на передовій мало, більше стріляє… Співає Василь Сліпак хіба "Многая літа" на днях народження, а для журналістів "Громадського" заспівав "Ніч яка місячна". Сепари акомпанували обстрілом. Паризьким козакам слава!"

І ось знову готуємо статтю, бо з Донбасу прийшла страшна вістка: наш козак з Парижа загинув. Повідомив про це Юрій Бутусов.

"Василь Сліпак, оперний співак зі світовим ім'ям, один з найкращих баритонів світу, був солістом Паризької опери, – написав Юрій Бутусов, – але з початком російської агресії покинув кар'єру та повернувся захищати Україну. Загинув на фронті під Донецьком у лавах "Правого сектора".

Воїн-доброволець Василь Сліпак – зразок громадянина-патріота.

Він обрав собі псевдо "Міф" – скорочено від Мефістофель, це з опери "Фауст". В Інтернеті можна прослухати його улюблену арію Мефістофеля. Можна прослухати й арію "Тореадор", за її виконання на міжнародному фестивалі оперних співаків в Армеле Василь здобув приз "Найкращий чоловічий виступ". Послухайте. І почуйте бурхливу овацію європейської публіки.

І ось великий артист загинув.

Це величезна втрата для кожного з нас.

Про нього напишуть книги, його іменем називатимуть вулиці, розповідатимуть у школах і консерваторіях…

Вічна пам'ять, друже "Міф", ти поклав життя за кожного з нас, ми не забудемо твою жертву заради України".

Вічна слава!

Історичний клуб "Холодний Яр", редакція газети "Незборима нація"

АНАТОЛІЙ ВОДОЛАЗЬКИЙ

Народився 1951 року в с. Морозівці Воронезької області. В 1964-му переїхав до Таганрога, а з 1975 р. оселився в Дружківці. За фахом Анатолій Данилович зварювальник.

22 травня 2014 р. з українським прапором він вийшов до пам'ятника Леніну на центральну площу Дружківки. Піднявши прапор, простояв хвилин п'ятнадцять. Потім під'їхали "ополченці" з автоматами, накинули йому на голову мішок, надавали по ребрах і заштовхали в машину.

Водолазького повезли до Краматорська. При виїзді з Дружківки водій запропонував застрелити його, а труп викинути. Цього вони не зробили, мабуть, через те, що бачили біля пам'ятника відеокамеру і боялися, що ролик може виявитися в Інтернеті.

Анатолій повернувся додому через декілька днів – стомлений, схудлий, з вибитими зубами.

Восени, після звільнення Дружківки від сепаратистів, на мобільному телефоні у одного із заарештованих бойовиків виявили відео, на якому була знята акція протесту біля пам'ятника Леніну. Почалося слідство. Про випадок стало відомо широкому загалу.

Тепер Анатолій Данилович живе на визволеній території. Його поважають люди за мужній вчинок, хоч, на жаль, далеко не всі.

А сам Анатолій Данилович після пережитого став ще більше любити Україну.

ПОДАРУНОК НА ДЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ

28 червня 2016 року під селом Широкиним група розвідників 8-го батальйону Української добровольчої армії під командуванням комбата Андрія Гергерта-"Червня" (за підтримки бійців 54-го розвідувального батальйону Збройних Сил України) взяли в полон 8 російських бойовиків, захопили велику кількість стрілецької зброї та боєприпасів.

Тих, хто відкрив вогонь у наш бік, було знищено.

З нашого боку втрат немає.

Юрій БУТУСОВ

На світлині Валерія Мірошниченка – комбат "Червень" (Андрій Гергерт) промовляє на берегах Гайдамацького ставу під час Холодноярських вшанувань.

24 квітня 2016 р.

УЧИТЬСЯ НАБИВАТИ М'ЯЧ

Під час відступу наших частин з Дебальцевого в лютому 2016 р. розвідник 3-го полку спецназу Вадим Довгорук добровільно зголосився допомогти товаришам. А ворог уже перерізав головну трасу відступу. БТР Довгорука ворог підірвав з гранатомета. Загинули друзі, а Вадимові відірвало руку.

Майже чотири доби він повз до своїх. А було 20 градусів морозу. Їв лише сніг.

Усе ж бойовики полонили його.

В лікарні ампутували ноги, а потім обміняли. "Всє равно нє виживєт!"

Попри несприятливі прогнози, Вадим вижив. Поступив в університет. Хоче стати психологом. А щоб не впасти в депресію, кавалер ордена "Народний герой України" вчиться набивати м'яч.

"БРИТАНЕЦЬ" НАРОДИВСЯ У БРОНЕЖИЛЕТІ

За любов до чаю з молоком та повсюдне вживання фрази "сенк'ю вері мач" побратими нарекли його "Британцем". Понад рік він провів на передовій.

5 лютого 2016 р. під час обстрілів шахти "Бутівка", що поблизу Донецького аеропорту, боєць 93-ї механізованої бригади Юрій Шумейко-"Британець" зазнав важкого поранення.

Його оперували четверо хірургів. 10 годин поспіль!

Після операції один з них сказав:

– Він народився у бронежилеті.

Попереду ще кілька операцій. Медики чекають на загоєння ран.

Військовий втратив праве око. Проте вірить, що лікарі допоможуть повернути зір, бо він же свою війну ще не закінчив.

Картка Приватбанку
4731217112457575,
Юрій Шумейко.

ВІТАЛІЙ МОРОЗ-"ГОРЕЦЬ"

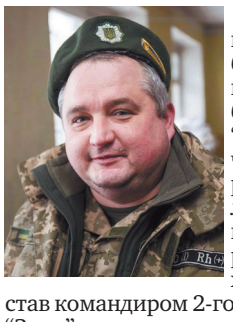

Один з перших добровольців м. Лозової. В батальйоні "Айдар" – з червня 2014 року. Вояк легендарної штурмової роти "Захід". Згодом став командиром 2-го взводу роти "Золи".

Пройшов усі бої літньої кампанії 2014 року. Його взвод брав участь в операціях з деблокування Луганського аеропорту, утримання коридору і дороги життя до аеропорту, в боях за Георгіївку, Лутугине, Вергунку і Червоний Яр.

13 серпня – завершальний етап оточення Луганська, звільнення Хрящуватого, утримання цього села під шквальним вогнем росіян, поранення, контузія, осколок у голові. Але Віталій ще дві доби командував взводом. Його хлопці взяли участь у звільненні понад 10 населених пунктів Луганської області.

Після 5 вересня він був в. о. командира роти і начштабу батальйону. По закінченню строку мобілізації підписав контракт і продовжив службу в "Айдарі".

Нагороджений орденом "За мужність" 3 ст. та іншими нагородами.

"Горця знають всі" – так про нього говорять у батальйоні.

Євген ГОРОДНИЧУК
м. Лозова Харківської обл.

ВУЛИЦЯ ОТАМАНА КОСАРЯ

Я завжди цікавилася історією своєї країни, рідного села. Особливе значення для мене має вивчення спротиву російсько-більшовицькій навалі в 1920-х, а також Голодомору та репресій у 30-х роках. Знайомлячись з історичними матеріалами за цей період, переймалася одним дивним, як на мене, питанням: чому репресії 1937 року не торкнулися мого рідного села Княжичі? Питала маму, яка народилася в 1927 році, пережила Голодомор, Другу світову війну, голод 1946 – 1947 років, чи були репресовані у нашому селі, вона відповідала: не було. Скрізь було, а у нас ні?! Чому?

У 2012 р. як депутат Княжицької сільської ради я брала участь у створенні історично-краєзнавчої книги про села Княжичі й Жорнівку. Історичний період 1920 – 1930 рр. – ніби випадав з історії наших сіл. І це при тому, що ми мали у своєму розпорядженні власноручно написані спогади одного з перших голів місцевого колгоспу.

І от лише в лютому 2016 року – майже через 90 років після подій! – нам стали відкриватися невідомі сторінки історії наших сіл. Це стало можливим завдяки Історичному клубу "Холодний Яр", а саме Романові Ковалю й Владиславові Карпенку.

9 лютого 2016 р. окремі депутати Княжицької сільської ради та активісти місцевої громади взяли участь у вечорі пам'яті у Київському міському будинку вчителя до річниці повстання в Лук'янівській в'язниці 9 лютого 1923 року. В той вечір вшановували пам'ять героїв Холодного Яру, отаманів Київщини, січових стрільців та кубанців, які склали свої голови в нерівному бою. Роман Коваль розповів про народну війну проти московської комуни на початку 1920-х років. Приголомшив нас повідомленням про активну участь наших односельців у боротьбі. Ми дізналися, що під час повстання у Лук'янівській в'язниці загинув не тільки отаман Гайовий, а і його вірний козак – 19-літній Григорій Олійник, уродженець нашого села. У Княжичах народилися також сотник Армії УНР Пилип Драник-Косар – голова повстанкому Київського повіту (на початку 1920-х рр.), його побратими Трохим Андраш, Платон і Петро Олійники – організатори протибільшовицької боротьби в 1920-х роках.

Сказати, що ми були вражені, це нічого не сказати. Нас охопили подвійні почуття: гордість за героїв-земляків, які поклали свої голови заради Української держави, і сором за нас, нинішніх, які не знають історію своєї батьківщини та її героїв.

Тому й вирішили взятися гуртом за відновлення історичної справедливості. Розпочали інформувати односельчан, особливо молодь, а також пропагувати ідею увічнення пам'яті земляків у назвах вулиць наших сіл.

Найбільше вразила історія життєвого подвигу нашого односельчанина Пилипа Васильовича Драника-Косаря (отамана Косаря), який продовжував боротьбу до 26 грудня 1929 року. Небайдужі члени громади та частина депутатів сільської ради взялися розпитувати ще живих родичів та мешканців села, котрі по крихтах відкривали для нас рідну історію через завісу часу та страху, в якому перебували вони десятки років, бо всі, хто в часи радянської влади був причетний до родини Отамана Косаря, чи згадував про нього, піддавалися репресіям. Пилип Васильович Драник-Косар (отаман Косар) був значимою постаттю Визвольної боротьби на Київщині.

У нас було надто мало часу аби в достатній мірі розкрити подробиці життя отамана Косаря, та ще менше часу для ознайомлення громади, аби люди усвідомили, яка їм випала честь жити на землі, котра народила борців за волю нашої держави. Але ми працюємо. На сьогодні Центральний державний історичний архів України відгукнувся на прохання Княжицької сільської ради допомогти в пошуках записів чи історичних свідчень про юні роки, здобуття освіти і громадської діяльності Пилипа Васильовича Драника-Косаря.

Також власними силами й коштом наших жителів був розроблений і надрукований просвітницький буклет з короткими біографічними відомостями про останнього отамана Київщини Пилипа Васильовича Драника-Косаря та Героя України, козака Небесної Сотні Віталія Валерійовича Васільцова. Роздрукували і поширили в публічних місцях Княжичів й Жорнівки інформаційні матеріали про участь наших земляків у Визвольному русі, які нам надав Історичний клуб "Холодний Яр".

17 лютого Історичний клуб "Холодний Яр" звернувся до сесії Княжицької сільської ради з пропозицією увічнити в назвах вулиць, провулків сіл Княжичі та Жорнівка борців за Українську державу, уродженців Княжичів і Жорнівки – отамана Косаря, козака Армії УНР Трохима Андраша, який був "душею організації"; Григорія Олійника ("найвідданіший козак Гайового") і керівника повстанкому Княжичів Платона Олійника.

Сесія Княжицької сільської ради відбулася 19 лютого 2016 року. Минула вона в гострих дебатах і дискусіях. Депутати так і не дійшли згоди щодо нових назв. Пропозиція назвати головні вулиці Княжичів та Жорнівки іменами наших земляків не набрала необхідної кількості голосів. Позначилася, скажемо так, низька поінформованість сільських депутатів…

Усю надію покладали на остаточне рішення Київської обласної державної адміністрації. Ми направили туди листа від Громадської ради, звернулися до робочої групи, туди ж телефонував і Роман Коваль. Але, на превеликий жаль, нас не дослухалися і розпорядженням голови ОДА центральна вулиця Княжичів дістала назву Воздвиженська. У телефонній розмові представник ОДА мені пояснила: на цій вулиці розташована Хрестовоздвиженська церква, тому і… Однак уже більше року, після побудови нового храму у Жорнівці, старе приміщення церкви у Княжичах використовується лише як каплиця, де проводиться заупокійна служба за померлими.

Розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації від 20 травня 2016 р. №196 іменем отамана Косаря у Княжичах назвали колишній провулок Жовтневий, який тепер став вулицею. Ця вулиця давня, впорядкована, заасфальтована, бере свій початок від старого приміщення Хрестовоздвиженської церкви, яка стоїть на землі отаманової сестри Катерини Войтенко.

На вулиці отамана Косаря розташована Княжицька ЗОШ І – ІІ ступенів.

Наші наступні завдання – присвоїти школі ім`я Пилипа Васильовича Драника-Косаря, відкрити на приміщенні школи пам`ятну дошку отаманові Косарю та вшанувати всіх інших наших земляків – борців за волю України.

1 вересня 2016 р. хочемо провести у школі урок патріотизму та розповісти дітям, яких великих людей вони є земляки.

Слава Україні! Княжицьким і Жорнівським козакам слава!

Людмила ГРЕБЕНЮК
с. Княжичі Києво-Святошинського р-ну

ПРЕДСТАВЛЕННЯ СЕЛА ЗІКРАЧІ

У Національному центрі народної культури "Музей Івана Гончара" відбувся мистецький вечір "Зікрачі – село з вікнами до сонця".

Село, що було комуністичним режимом визнане як неперспективне, а відтак приречене на вмирання, не загинуло, хоча й зазнало великих втрат. Зікрачі продовжує своє життя, ба більше створює мистецький простір.

Павло Малєєв написав книжку "Зікрачі", до якої увійшли розповіді про історію села, долі людей, спогади зікрачан. На презентації цієї книжки промовляли етнограф Тетяна Пошивайло, сільський голова Зікрачів Ірина Білик, письменник Роман Коваль, скульптор Михайло Горловий (автор "Жертвам геноциду українського народу"). Син повстанця Борис Дегтярьов прочитав свої вірші:

…ні одна Голгофа
Не минула наших Зікрачів.

"Бурса фольклору" під орудою Валерія Гладунця виконали народні пісні, а кобзар Тарас Силенко – "Думу про отамана Зеленого". Прозвучали авторські обробки українських народних пісень у виконанні скрипаля Іванки Ворошилюк.

Під час вечора гості оглянули картини художника із Зікрачів Бориса Дегтярьова, зокрема, мальовничі краєвиди рідного села, а також ознайомилися з добіркою місцевих вишиваних рушників середини XX століття.

Організував вечір благодійник Антін Коломієць – фундатор монументу "Жертвам геноциду українського народу" у Зікрачах, видавець книжок "Отаман Зелений", "Таємниця отамана Зеленого", "Зікрачі", творець багатьох інших добрих справ.

На презентацію прибула чи не половина мешканців села, представники районних установ, громадських організацій на спеціальному автобусі (турботи мецената), з півсотні киян: зала була повністю заповнена поціновувачами національних традицій. Влаштовано виставки фотоколажів зі старих фотографій зікрачівської людності (роботи Олексія Адаменка), виробів сільської майстрині (ляльки-мотанки) Марії Денисенко, рушники Ганни Семки…

А наприкінці було щире частування зікрацькими господинями.

Представлення рідного села у столиці напевно додасть зікрацьким людям нового імпульсу для відродження слави свого села.

ГАЙДАМАКАМ СЛАВА!

Поч. на 2 стор.

Панченко із Медведівки (молодша група), Антон Горніцький із Медведівки та Ірина Косян з Головківки (середня група), Альона Даценко та Вадим Щипка (старша група, обоє з Медведівки).

У перетягуванні канату в різних вікових категоріях перемогли команди Антона Горніцького, Вадима Щипки та Олександра Красовського (всі з Медведівки).

У конкурсі вишиванок перемогу здобули Тарас Силенко (Київ) і Наталя Зінченко (Мельники). Найдовший козацький чуб виявився у черкаського гопаківця Данила, найдовша дівоча коса в Юлії Філенко, а найсмачніший куліш приготували Ірина Філенко та Ніна Андрущенко.

Провадили свято Олександр Бондаренко і Любов Тимченко, озвучення забезпечив Чигиринський районний будинок культури.

Святкові заходи відбулися завдяки членам Історичного клубу "Холодний Яр" Романові Ковалю, Богданові Легоняку та Лесі Островській – господині Музейно-етнографічного комплексу "Дикий хутір".

Окрім Історичного клубу "Холодний Яр", допомогу надали ТОВ "Технокоплекс", туристичний комплекс "Перший кордон", приватні підприємці Олександр Нагаєв, Наталія Мамчич, Анатолій Панченко, Юрій Мазур і Людмила Калініченко.

Велика подяка за сприяння колективові Медведівської середньої школи І – ІІІ ст. ім. М. Залізняка та Медведівській сільській раді.

"ЧАС ЗГАДАТИ …"

Поч. на 1 стор.

100 років Української революції та 120 років з дня народження Івана Лютого-Лютенка. Наступного року має постати в Товмачі пам'ятник Тарасові Шевченку. На ньому вирішено викарбувати пророчі слова Кобзаря "І повіє новий вогонь з Холодного Яру".

У планах – встановити сторожові вежі на в'їзді до села, побудувати схрон-криївку як музейний об'єкт і заклад торгівлі.

Фестиваль "Товмацький курінь" вдався. Світлі враження ще довго грітимуть наші серця.

Наталія СТОРЧАК,
співорганізатор фестивалю
Черкащина

Редактор
Роман Коваль
Верстка
Олександр Литвин
Коректор
Оксана Жованик
Інформаційне забезпечення
Микола Владзімірський
Технічний директор
Максим Селюзкін
Адреса для листування
03049, Київ,
вул. Курська, 20, пом. 14.
Тел./факс: 242-47-38
koval_r@ukr.net
kovalroman1@gmail.com
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Видання зареєстровано 28.12.1993 р. у Державному комітеті України у справах видавництв, поліграфії та книгорозповсюдження. Серія КБ №325.
Наклад 3000 примірників.
Видруковано 30.06.2016 р.
Засновник
Р. М. Коваль

ЧЕРЕЗ "НОВУ ПОШТУ" МОЖНА ПРИДБАТИ

Книжки можна придбати через "Нову пошту", попередньо переказавши кошти на картку Романа Коваля у ПриватБанку: 5168 7556 2267 7496. Переславши гроші, просимо зателефонувати до редакції.

Повідомлення можна зробити й електронним листом на адресу редакції. Окрім вартості книжки, замовник оплачує й доставку. Тел. (044) 242-47-38, 067-726-30-36.

"Філософія сили" Романа Коваля – 30 грн.

"Прочитайте тую славу" Ольги Страшенко – 35 грн.

"Подєбрадський полк" Армії УНР Р. Коваля і В. Моренця – 90 грн.

"Отаман Орлик" Романа Коваля – 45 грн.

"Сто історій Визвольної війни" – 55 грн.

"Похід Болбочана на Крим" Бориса Монкевича – 47 грн.

"Крізь павутиння змосковщення" Романа Коваля – 50 грн.

"Шевченкіана Михайла Гаврилка" Романа Коваля – 50 грн.

"100 облич Самостійної України" Романа Коваля – 50 грн.

"Холодний Яр" Юрія Горліса-Горського – 60 грн.

"Історія України-Русі" М. Аркаса – 60 грн.

"Ми ще повернемося!" Юрія Горліса-Горського – 80 грн.

Аудіодиск "Солодко-гіркий романс" Люцини Хворост, 50 грн.

"Свято, що кличе до бою. Вшанування героїв Холодного Яру" – 45 грн.

"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Коваля – 275 грн.

"Тиха війна Рената Польового" Романа Коваля – 125 грн.

"Таємниця отамана Зеленого" Романа Коваля (для дітей) – 45 грн.

HTTP://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/

У редакції через "Укрпошту" можна придбати такі книги:

(ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

"Філософія сили" Романа Коваля – 45 грн.
"Прочитайте тую славу" Ольги Страшенко – 50 грн.
"Подєбрадський полк" Армії УНР Романа Коваля і Віктора Моренця – 115 грн.
"Отаман Орлик" Романа Коваля – 70 грн.
"Сто історій Визвольної війни" Романа Коваля – 80 грн.
"Похід Болбочана на Крим" Бориса Монкевича – 69 грн.
"Таємниця отамана Зеленого" Романа Коваля (для дітей) – 65 грн.
"Крізь павутиння змосковщення" Романа Коваля – 68 грн.
"Шевченкіана Михайла Гаврилка" Романа Коваля – 74 грн.
"100 облич Самостійної України" Романа Коваля – 71 грн.
"Свято, що кличе до бою. Вшанування героїв Холодного Яру" – 59 грн.
"Історія України-Русі" Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 88 грн.
"Холодний Яр" Юрія Горліса-Горського – 84 грн.
"Ми ще повернемося!" Юрія Горліса-Горського – 105 грн.
"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Коваля – 300 грн.
"Тиха війна Рената Польового" Романа Коваля – 150 грн.
Аудіодиск "Солодко-гіркий романс" Люцини Хворост – 70 грн.

Книги можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім'я Р. М. Коваля, вул. Курська, 20, пом. 14, Київ, 03049.

Допоможіть пізнати історію Визвольної боротьби своїм друзям – передплатіть їм "Незбориму націю"